

Vibeke Andersen*

Spanske vokativer set i et pragmatisk-funktionelt perspektiv

Abstract

Vocatives have never played a central role in linguistic research in either the field of grammar or in pragmatics. The aim of the present article is to focus on the pragmatic functions of Spanish vocatives in the context of speech acts. During my investigations for my PhD project on deictic expressions it became clear that vocatives are used for many purposes in Spanish dialogue. I also noticed that the use of vocatives was in many cases related to the concept of „face“. In the following I discuss eight different pragmatic functions of vocatives, including their role as down and upgraders in face-threatening and face-supporting acts.

1. Indledning

Traditionelle grammatikers beskrivelse af vokativer er ofte perifer. Som regel omtales kun det morfologiske aspekt ifm. substantivernes bøjningsformer, eller der diskuteres, hvorvidt vokativer udgør en kasusform eller ej. Den manglende interesse skyldes formentligt, at vokativer ikke defineres som sætningsled, men som elementer, der i stil med interjektioner, står uden for sætningsstrukturen og derfor ikke indgår i syntaksen (Panhuis 1985:1-2). Heller ikke grammatikere, der beskæftiger sig med moderne sprogbrug, herunder de kommunikative, behandler kategorien særligt indgående. Beskrivelsen synes begrænset til vokativernes opmærksomhedspåkaldende funktion, eventuelt suppleret med sporadiske anvisninger for, hvordan de kan benyttes med henblik på markering af sociale skel¹.

---

¹ Jf. Leech/Svartvik (1994:176-77).

* *Vibeke Andersen*
Spansk Institut
Handelshøjskolen i Århus
Fuglesangs Allé 4
DK-8210 Århus V

Samme ringe interesse kendetegner det pragmatiske plan. Så vidt vides har kun ganske få beskæftiget sig med emnet, herunder Ambjørn (1992) og Haverkate (1984)², der har givet inspiration til de funktioner, der præsenteres i det følgende. Formålet med artiklen er således at redegøre for brugen af vokativer i spanske uformelle interaktioner. Vokativerne præsenteres med udgangspunkt i de iagttagelser, jeg har gjort under mit ph.d.-projekt³, hvis centrale tyngdepunkt er de personreferentielle udtryk, også kaldet **persondeiksis**.

Indledningsvist redegøres for vokativernes semantiske og syntaktiske kendetegn samt deres realisationsformer. Inden vokativernes pragmatiske funktioner illustreres vha. eksempler fra mit datakorpus⁴, introduceres de til pragmatikken relaterede begreber, **sproghandling** og **selvbillede**.

2. Vokativernes semantiske, syntaktiske og formalsproglige kendetegn

Termen ”vokativ” er afledt af det latinske *vocare* (*kalde, anråbe*) og beskrives traditionelt som ”case of address” (Panhuis 1985:2), dvs. som udtryk orienteret mod modtager. Vokativer står typisk i starten eller i slutningen af en sætning, men kan også placeres inde i samme. I talt sprog adskiller de sig fra resten af sætningen ved speciel intonation eller pause; i skriftsproget ved komma. Vokativer er extrapropositionelle og fakultative elementer uden indflydelse på sætningens korrekte grammatiske udformning (Haverkate 1984:67-76).

Vokativerne realiseres leksikalsk gennem appellativer og *proprier*.

---

2 Af samme årsag har litteraturen på området været både sparsom og af ældre dato (jf. referenceliste p. 135).

3 Projektets titel er: ”En pragmatisk-funktionel analyse af den tværgrammatikalske kategori *persondeiksis* i spansk diskurs” og forventes afsluttet til august 2001.

4 Korpus består af spanske teaterstykker og drejebøger med dialoger, der ligger tæt op ad det talte hverdagssprog. Ifm. hvert eksempel fra datakorpus opgives kilde i parentes. De første bogstaver indikerer titlen på det pågældende teaterstykke/drejebog efterfulgt af sidetal og linienummer. ”Bi.114.14” svarer således til ”Las bicicletas son para el verano”, p. 114, l.14 (se i øvrigt forkortelser på anvendte brugstekster sidst i artiklen).

APPELLATIVER

Inden for appellativer skelnes imellem:

a. basisform

fx *abuelo/abuela* (*bedstefar/bedstemor*)

b. afledt form

. diminutiv

fx *abuelito/abuelita* (direkte oversat: *lille bedstefar/bedstemor*⁵)

Diminutiver dannes typisk ved at føje suffikserne *-ito* og *-illo* til stammen. De udtrykker en større grad af positiv holdning⁶ over for modtager end basisformen og benyttes hovedsageligt i uformel tiltale i relationer med lille social distance⁷.

PROPRIER

Inden for proprier skelnes imellem:

a. basisform

fx *Luis*

b. afledt form

. diminutiv

fx *Luisito* (direkte oversat: *lille Luis*⁸)

. hypokoristisk afledning

fx *Paco*⁹

---

5 Diminutiv kan også anvendes hypokoristisk, fx med betydningen 'kære, søde'.

6 'Positiv holdning' omfatter nuancerne hengivenhed, sympati og empati (jf. Kuno (1977:628): "Empathy is the speaker's identification, with varying degrees (ranging from degree 0 to 1), with a person who participates in the event that he describes in a sentence").

7 Den sociale distance vedrører distancen imellem to interaktanter og vurderes primært ud fra graden af intimitet, fortrolighed og tillid. Lille social distance findes blandt nære slægtinge, kærestere, etc.

8 Proprier kan optræde med en "fastgroet diminutivendelse". Disse diminutivendelser har en praktisk funktion, fx at skelne imellem nære familiemedlemmer med enslydende navne (*Luis*><*Luisito*). Betegnelsen dækker endvidere over proprier i diminutivform, der bruges så gængst blandt familie og venner, at de "gror fast" og dermed sidestilles med proprier i basisform.

9 Til denne gruppe hører også forkortelser på navne (fx (Fran)Sisco).

. diminutiv hypokoristisk afledning

fx *Paquito* (direkte oversat: *lille Paco*)

De hypokoristisk afledte proprier dannes, i modsætning til diminutiverne, ikke ud fra et fastlagt bøjningsmønster, men gennem ændring af selve propriet (fx *Francisco* —> *Paco*, *Dolores* —> *Lola*). De afledte former udtrykker, som det var tilfældet med de diminutive appellativer, en større grad af positiv holdning over for modtager end basisformen og benyttes ligeledes primært i uformel tiltale i relationer med lille social distance.

3. Sproghandlinger

Vokativer optræder i diverse sproghandlingstyper, hvor de udøver forskellige pragmatiske funktioner. En sproghandling defineres som en ytring anskuet som en interaktiv og interpersonel handling med en situationsbestemt, kommunikativ funktion (Ambjørn 1991:8).

Min sproghandlingsklassifikation er inspireret af Searle (1976). Jeg har dog udeladt deklamationer (fx *jeg erklærer/udnævner/døber hermed...*) pga. deres fastlagte og ritualiserede form, der ikke muliggør personreferentiel variation. Jeg har desuden tilføjet yderligere to sproghandlingsklasser, **kommissiv direktiv** og **direktiv kommissiv**, da det empiriske arbejde har afsløret, at ikke alle sproghandlingstyper kan placeres inden for Searles klassifikation. Dette skyldes, at Searle kun opererer med sproghandlingstyper med **entydig** illokutionær styrke (= funktion) og ikke **tvetydig** illokutionær styrke (jf. Hancher 1979:5-6). Eksempel på sidstnævnte er betinget trussel (fx *Hvis du ikke holder op, siger jeg det til far og mor*), der involverer begge parter i dialogen, idet afsender forsøger at styre modtagers adfærd samtidig med, at han selv forpligter sig til at udføre en anden handling.

De enkelte sproghandlingstyper er fremkommet på baggrund af Edmonson/House (1981) og Ambjørn (1991) samt egne iagttagelser i datakorpus. En minutiøs gennemgang af projektets sproghandlingsklassifikation og -typologi vil føre for vidt her, hvorfor jeg vil begrænse mig til nedenstående oversigtsform:

ekspressiver	udtrykker afsenders psykiske tilstand eller følelser over for det sagsforhold, der angives i propositionen (fx bebrejdelse).
---------------------	--

kommissiver	udtrykker, hvad afsender forpligter sig til eller har til hensigt at gøre (fx løfte).
kommissiv direktiver	udtrykker afsenders forpligtelse til at udføre en handling samtidig med, at han forsøger at styre modtageres adfærd (fx tilbud).
direktiver	udtrykker afsenders forsøg på at få modtager til at udføre/undlade at udføre en verbal eller nonverbal handling (fx anmodning).
direktiv kommissiver	udtrykker afsenders forsøg på at få modtager til at udføre en verbal eller nonverbal handling samtidig med, at afsender forpligter sig til at udføre en anden verbal eller nonverbal handling (fx betinget trussel).
repræsentativer	udtrykker afsenders forpligtelse over for sandheden i propositionen (fx personlig holdning).

4. Selvbilledebegrebet

De ovennævnte sproghandlingstyper er tæt forbundet til **face**begrebet (Goffman 1967). Face beskrives som det ansigt/billede, alle mennesker ønsker at opretholde udadtil, når de interagerer med andre. Ifølge Arndt/Janney (1987:378) findes der to former for face:

- a) **personal face**, der dækker over behovet for personlig autonomi (dvs. uafhængighed, selvbestemmelse og en ukrænkelig privatsfære).
- b) **interpersonel face**, der dækker over behovet for interpersonel accept (dvs. accept, respekt og værdsættelse).

Af hensyn til en dansksproget terminologi benævner jeg de to former for face **intrapersonelt selvbillede** og **interpersonelt selvbillede** (jf. Ambjørn 1991:12).

De fleste sproghandlinger truer eller støtter nævnte selvbilleder¹⁰. Specifikt for de selvbilledetruende sproghandlinger gælder, at graden af

---

¹⁰ Visse sproghandlinger er neutrale, fx hilsener (*hej, dav* etc.) og informationer med neutralt indhold (*klokken er fire, det sner* etc.).

trussel afhænger af det sociale styrkeforhold dialogpartnerne imellem¹¹, sproghandlingens inhærente betydningselementer og den kontekstuelle situation. Truslen kan generelt siges at være størst i rollekonstellationen $A < M$, mindre stor i konstellationen $A = M$ og mindst i konstellationen $A > M$.

Vokativer kan bl.a. bidrage til en intensivering eller minimering af truslen mod eller støtten af selvbilledet, som det vil fremgå af de følgende afsnit.

5. Vokativernes markerede og umarkerede brug

Vokativer kan både være markerede og umarkerede.

Den **markerede** vokativ er ikke-neutral og tager direkte sigte på de interpersonelle relationer dialogpartnerne imellem. Denne form for vokativ vælges af afsender som et kommunikativt virkemiddel ud fra en vurdering af dialogens sociale og psykologiske kontekst. Vokativen er markeret, når den fx bidrager til en optoning af sproghandlingens illokutionære pointe (jf. nedenstående bebrejdelse):

(Bi.68.05)

¡Ay, qué cosas dices, **Luis!**

(*Hvad er det dog du siger, Luis!*)

Den **umarkerede** vokativ er neutral og benyttes af afsender, når denne ikke ønsker at sætte fokus på de interpersonelle relationer dialogpartnerne imellem. Denne form for vokativ mangler de specifikke sociopsykologiske konnotationer, der ligger inhærent i den markerede brug. Et eksempel på umarkeret brug er opmærksomhedspåkaldelse, der tjener som signal til modtager om at rette opmærksomheden mod afsenders egentlige budskab (fx ¡*María!*).

Da det kun er den markerede brug, der har interesse for min analyse udelades de umarkerede vokativer, herunder opmærksomhedsmarkører. Desuden udelades vokativer ved ærbødig tiltale (fx *Su Majestad*¹²) pga. deres sjældne forekomst i talt hverdagsprog.

---

¹¹ Det sociale styrkeforhold imellem afsender og modtager er betinget af eksterne faktorer som status (fx alder og familiære forhold) og position (direktør, tjenestepige etc.). Forholdet kan således være $A < M$ (fx barn – voksen), $A = M$ (fx voksen-voksen) og $A > M$ (fx voksen – barn).

¹² Direkte oversat: *Deres Majestæt*.

6. Vokativernes pragmatiske funktioner

Vokativerne har følgende funktioner:

1. Illokutionær funktion
2. Nedtoning af negative betydningselementer i sproghandlinger, der truer selvbilledet
3. Optoning af negative betydningselementer i sproghandlinger, der truer selvbilledet
4. Optoning af positive betydningselementer i sproghandlinger, der støtter selvbilledet
5. Troværdighedsmarkør
6. Overtalelsesmarkør
7. Markering af asymmetrisk rollekonstellation
8. Positiv holdning over for modtager i dialogens indlednings- og afslutningsfase

De nævnte pragmatiske funktioner er, som nævnt, fremkommet på baggrund af de iagttagelser jeg har gjort under min analyse af de personedeiktiske udtryk i diverse sproghandlingstyper. Da mit tekstkorpus udelukkende består af teaterstykker og drejebøger har jeg i afkodningsprocessen ikke kunne støtte mig til auditive udtrykselementer, herunder tonehøjde og intonation. Vha. regien, der giver oplysninger om rammen og personernes adfærd, herunder paralingvistiske og kinetiske aspekter, har det imidlertid været muligt at danne sig et indtryk af både den kommunikative situation samt interaktanternes interpersonelle relationer. Desuden har jeg i analyseprocessen identificeret såvel sproghandling som personedeiksis med udgangspunkt i hele det handlingskompleks, hvori de indgår. Jeg har derfor ikke analyseret de nævnte kategorier isoleret, men har inddraget hele diskurssekvenser. Jeg mener, på denne baggrund, at have opnået en tilstrækkelig basis for en plausibel fortolkning af de personedeiktiske udtryks pragmatiske funktioner, herunder vokativernes.

Hvorvidt en vokativ eksempelvis fungerer som et ned- eller optonende element beror bl.a. på en vurdering af det interpersonelle samspil, herunder interaktanternes sociale roller, samt eventuelle ekspressive elementer i form af vrede, glæde, begejstring etc. En vokativ, der indgår i en ekspressiv direktiv, kan derfor have en optonende funktion, da det

forekommer usandsynligt, at en afsender i et ophidset toneleje benytter en vokativ med henblik på at minimere de for modtager ubehagelige betydningselementer. En vokativ, der indgår i en ikke-ekspressiv direktiv, fx i en asymmetrisk rollekonstellation, hvor $A < M$, kan derimod fungere som et nedtonende element med henblik på at minimere truslen mod modtagers intrapersonelle selvbillede, der er potentielt stor pga. dennes højere sociale status og position.

Nedenfor illustreres vokativernes pragmatisk funktioner med udgangspunkt i excerperede eksempler fra datakorpus. Af pladsmæssige årsager har jeg valgt at eksemplificere med enkeltstående sproghandlinger i stedet for sammenhængende dialogsekvenser.

6.1. Illokutionær funktion

Vokativer, der står alene, kan erstatte en sproghandlings illokutionære funktion. Vokativer med illokutionær funktion findes inden for **ekspressiver** (bebrejdelse¹³) og **direktiver** (anmodning¹⁴). For bebrejdelse og anmodning gælder, at de inhærent truer modtagers selvbillede. Bebrejdelser kan true modtagers **interpersonelle** selvbillede, idet dennes karakter, holdning, forhold etc. udsættes for kritik. Anmodninger kan true modtagers **intrapersonelle** selvbillede, idet de er et forsøg på at påvirke modtager til at udføre/undlade at udføre en given handling.

Vokativer med illokutionær funktion findes hovedsageligt inden for rollekonstellationerne $A=M$ (*¡Luis!* (Bi.114.14)) og $A>M$ (*¡Irene!* (Cría.43.11)), mens der kun er fundet ganske få eksempler med $A < M$ (*¡Señor!* (Bi.120.01)). Denne vægtning skyldes formentlig, at bebrejdelser og anmodninger ikke er atypiske blandt ligeværdige dialogpartnere eller i konstellationer, hvor afsender har en højere social status eller position end modtager. Dette er ikke tilfældet inden for rollekonstellationen $A < M$, da konventionen byder, at afsender med lavere social status eller position end modtager viser større tilbageholdenhed. Brud på nævnte konvention kan forklares ud fra psykologiske faktorer, fx stærk ophidselse eller oprevetthed.

---

¹³ Fx *¡Estás loco!* (*Du må være tosset!*).

¹⁴ Fx *Cierra la ventana.* (*Luk vinduet.*)

6.2. Nedtoning af negative betydningselementer i sprog-handlinger, der truer selvbilledet

Vokativer kan nedtone negative/ufordelagtige betydningselementer i sproghandlinger, der truer selvbilledet. Vokativer med nedtonende funktion findes inden for **ekspressiver** (afvisning¹⁵ og bebrejdelse), **direktiver** (anmodning og forslag (M)¹⁶) samt **repræsentativer** (information¹⁷ og personlig holdning¹⁸), hvis propositionelle indhold kan påvirke modtager negativt¹⁹). For ovennævnte sproghandlingstyper gælder, at de udgør en potentiel trussel mod modtagers selvbillede. Afvisning, bebrejdelse samt information og personlig holdning kan true modtagers **interpersonelle** selvbillede, idet de er udtryk for en negligering af modtagers ønske/behov eller en eks- eller implicit kritik af modtagers karakter, holdning, forhold etc. Anmodninger og forslag kan true modtagers **intrapersonelle** selvbillede, idet modtagers handlefrihed begrænses.

Vokativer med nedtonende funktion ved afvisning, bebrejdelse, anmodning, forslag (M) samt informationer og personlig holdning, der kan påvirke modtager negativt, finder hovedsageligt sted inden for rollekonstellationerne $A < M$ (se Bi.99.02) og $A = M$ (se Bi.69.14). Dette kan forklares med, at truslen mod modtagers selvbillede er størst i nævnte konstellationer (jf. afsnit 4) med deraf øget risiko for en negativ respons fra modtager. Vokativer med nedtonende funktion inden for konstellationen $A > M$ er atypisk, hvilket formentlig skyldes, at nedtoning ifm. lille trussel mod modtagers selvbillede forekommer irrelevant. Den atypiske brug ses ved informationer, hvis propositionelle indhold kan

15 Fx *No me apetece. (Det har jeg ikke lyst til).*

16 Fx *Deberías dejar de fumar. (Du burde holde op med at ryge).*

Forslag (M) betyder "Forslag rettet mod modtager" og dækker over nuancerne Forslag, Opfordringer, Råd, Opmuntringer og Advarsler.

17 Fx *Te han suspendido otra vez. (Du er dumpet igen).*

18 Fx *Me parece que te equivocas. (Jeg mener, at du tager fejl).*

19 Information og personlig holdning defineres som repræsentativer, der i den gængse litteratur på området opfattes som selvbilledene **neutrale**. Min undersøgelse har imidlertid vist, at dette er en noget unuanceret betragtning, da det propositionelle indhold i nævnte sproghandlingstyper kan påvirke modtager negativt og dermed udgøre en trussel mod dennes selvbillede (jf. fodnote 18). Det propositionelle indhold kan også påvirke modtager positivt, og dermed støtte selvbilledet: *¡Me alegra mucho, Juan! (Det glæder mig virkelig, Juan!).*

påvirke modtager negativt i form af skuffelse, vrede etc. og kan være begrundet i afsenders ønske om at vise sympati eller forståelse for nævnte sindstilstand (se Bi.98.02).

Personlig holdning

(Bi.99.02)

Situation

A (søn) taler med sin mor om det spanske skolesystem.

A: *Me parece que no tienes razón, mamá.*
(Jeg mener ikke, at du har ret, **mor**)

Anmodning

(Bi.69.14)

Situation

A (kone) diskuterer datterens tilbeder med sin mand.

A: *No hables tan alto, Luis, que en esta casa se oye todo.*
(Tal ikke så højt, **Luis**, der er utroligt lydt her i huset)

Information

(Bi.98.02)

Situation

A (mor) snakker med sin søn om faderens fortid.

A: *No, Luisito. Tu padre nunca ha sido escritor. ¿Quién te ha dicho eso?*
(Nej, **Luisito**. Din far har aldrig været forfatter. Hvem har fortalt dig det?)

6.3. Optoning af negative betydningselementer i sproghandlinger, der truer selvbilledet

Vokativer kan optone negative/ufordelagtige betydningselementer i sproghandlinger, der truer selvbilledet. Vokativer med optonende funktion findes inden for **ekspressiver** (bebrejdelse), **direktiver** (anmodning), **kommisiv direktiver** (betinget trussel) samt **repræsentativer** (information og personlig holdning), hvis propositionelle indhold kan påvirke modtager negativt. For ovennævnte sproghandlingstyper gælder, at de udgør en potentiel trussel mod modtagers selvbillede. Bebrejdelse, information og personlig holdning kan true modtagers **interpersonelle** selvbillede, idet de er udtryk for en eks- eller implicit kritik af modtagers karakter, holdning, forhold etc. Anmodninger, derimod, kan true modtagers **intrapersonelle** selvbillede, idet modtagers handlefrihed begrænses.

Vokativer med optonende funktion ved bebrejdelse, anmodning, betinget trussel samt informationer og personlig holdning er kun registreret inden for rollekonstellationerne A>M (se Bi.101.02) og A=M (se Cría.38.03). En tolkningsmulighed er, at truende sproghandlinger er mest gængse blandt ligeværdige dialogpartnere eller i konstellationer, hvor afsender har en højere social status eller position end modtager. Det er ifm. med ligeværdige dialogpartnere, at risikoen for konflikt er størst, da en ”mindreværdig” modtager typisk vil tilbageholde en negativ respons, hvorved den potentielle konflikt mindskes. Den manglende repræsentation af konstellationen A<M kan forklares med, at en afsender med lavere social status eller position end modtager af konventionelle årsager sjældent fremsætter selvbilledtruende sproghandlinger.

Information

(Bi.101.02)

Situation

A (frue i huset) svarer irriteret på tjenestepigens spørgsmål vedr. den nyindkøbte marmelade.

A: *A la despensa, **mujer**. La mermelada siempre la hemos tenido allí.*

*(I spisekammeret, **pigebarn**. Vi opbevarer da altid marmeladen der.)*

Anmodning

(Cría.38.03)

Situation

A (mand) er træt af hustruens anklager.

A: *Deja ya de decir tonterías, **María**. No empecemos otra vez. Lo que tienes que hacer es buscar algo que te distraiga.*

*(Hold nu op med det pjat, **María**. Lad os nu ikke begynde igen. Det, du burde gøre, er at finde noget at gå op i.)*

6.4. Optoning af positive betydningselementer i sproghandlinger, der støtter selvbilledet

Vokativer kan optone positive/fordelagtige betydningselementer i sproghandlinger, der støtter selvbilledet. Vokativer med optonende funktion findes inden for **ekspressiver** (accept²⁰, anerkendelse²¹,

---

²⁰ Fx *Sí. (Ja).*

²¹ Fx *Estás muy guapa. (Hvor ser du godt ud).*

beklagelse²², taksigelse²³ og ønske²⁴) og **repræsentativer** (information og personlig holdning), hvis propositionelle indhold kan påvirke modtager positivt. For de nævnte sproghandlingstyper gælder, at de støtter modtagers **interpersonelle** selvbillede, idet de er udtryk for en eks- eller implicit positiv vurdering af modtagers karakter, holdning, forhold etc. Vokativer med optonende funktion ved accept, anerkendelse, beklagelse, taksigelse og ønske samt informationer og personlig holdning ses inde for alle typer rollekonstellationer: A>M (se Bi.58.03), A=M (se Gra.13.03) og A<M (se Bi.160.02). En mulig forklaring på denne brede repræsentation af rollekonstellationer er, at status og position er mindre vigtig ved sproghandlinger, der støtter selvbilledet, end ved sproghandlinger, der truer selvbilledet.

Information

(Bi.58.03)

Situation

A (moder) glæder sig over datterens nye arbejde.

A: *¡Ay, **Manolita**, qué orgullosa estoy!*
(*Åh, **Manolita**, hvor er jeg dog stolt!*)

Taksigelse

(Gra.13.03)

Situation

A (ven af huset) har netop fået en drink af husets tjenestepige.

A: *Gracias, **Susa**. Si no fuera por ti...*
(*Tak, **Susa**. Hvad skulle jeg dog gøre uden dig...*)

Accept

(Bi.160.02)

Situation

A (datter) bliver af moderen bedt om at lukke døren.

A: *Sí, **mamá**.*
(*Ja, det skal jeg nok, mor*)

6.5. Troværdighedsmarkør

Afsender kan ved brug af vokativ udtrykke troværdighed og derved appellere til modtagers positive holdning, der omfatter nuancerne

²² Fx *Lo siento*. (*Det må du undskylde*).

²³ Fx *Gracias*. (*Tak*).

²⁴ Fx *Qué tengas suerte*. (*Held og lykke*).

forståelse, sympati og empati, eller forsøge at overbevise modtager om sandfærdigheden i det propositionelle indhold. Troværdighedsmarkører findes inden for **repræsentativer** (information, personlig holdning) og primært inden for rollekonstellationerne: A=M (se Bi.104.11) og A<M (se Bi.64.17).

Vha. troværdighedsmarkøren kan afsender beskytte sit **interpersonelle** selv billede, idet han ønsker at fremstå som et fornuftigt og troværdigt menneske, hvorved han minimerer risikoen for en negativ respons fra modtager i form af uenighed, kritik, forargelse m.m. Grunden til, at troværdighedsmarkører sjældent ses inden for rollekonstellationen A>M (se Bi.126.12), kan være, at en afsender med en højere social status eller position end modtager generelt ikke har behov for denne markør, da han netop i kraft af sin status og position signalerer autoritet. Den atypiske brug af troværdighedsmarkør kan forklares med, at afsender føler sin troværdig svækket pga. andre faktorer, eksempelvis manglende viden.

Personlig holdning

(Bi.104.11)

A (kone) diskuterer datterens sikkerhed med sin mand.

A: *No es lo mismo, Luis, no es lo mismo. (-)*
(Det er ikke det samme, Luis, det er ikke det samme. (-))

Information

(Bi.64.17)

Situation

A (søn) fortæller sin far om det politiske systems indflydelse på eksamensresultaterne.

A: *Todo es política, papá.*
(Det hele handler om politik, far.)

Information

(Bi.126.12)

Situation

A (far) svarer på sønnens forudgående spørgsmål om Røde Kors.

A: *Sí, hombre. Vamos, creo que sí, que lo sé. Es una asociación para ayuda a los presos, a los perseguidos.*
(Jo, selvfølgelig ved jeg det, min dreng. Ja, det vil sige, det mener jeg da, at jeg ved. Det er en forening, der hjælper de tilfangetagne, de forfulgte....)

6.6. Overtalelsesmarkør

Med en vokativ forsøger afsender at overtale modtager til at acceptere et forslag (M) eller et tilbud²⁵. Der er her tale om hhv. **direktive** og **kommissiv direkte** sproghandlinger, der inhærent truer en modtagers **intrapersonelle** selvbillede, da de er et forsøg på at påvirke modtagers adfærd og handlinger. Overtalelsesmarkøren benyttes med henblik på at fremme modtagers positive respons i form af en accept. Bemærk, at truslen mod modtager i nævnte sproghandlingstyper er lille, da de primært fremsættes i modtagers favør.

Vokativer som overtalelsesmarkør benyttes primært inden for rollekonstellationen A=M (se Bi.155.12) og A>M (se Bi.127.05) og typisk ved forslag (M)²⁶. En forklaring på denne rollefordeling kan være, at nævnte type sproghandlinger primært finder sted blandt ligeværdige partnere eller i situationer, hvor afsender har en højere social status og position end modtager. Den sjældne forekomst af forslag (M), hvor A<M skyldes formentlig, at afsender generelt har færre erfaringer, mindre viden m.m. end modtager, og derfor er mindre kompetent til at råde, opmuntre m.m. i et givent sagsforhold.

Tilbud

(Bi.155.12)

Situation

A (nabo) får uanmeldt besøg af sin nabo.

A: *Pase, pase, **doña Antonia**..... (-)*

*(Kom ind, kom dog indenfor, **doña Antonia**..... (-)*

Forslag (M)

(Bi.127.05)

Situation

A (far) ønsker, at sønnen får sig nogle sunde fritidsinteresser.

A: *Hazte del Socorro Rojo, **hombre**, hazte del Socorro Rojo.*

*(Meld dig dog ind i Røde Kors, **min dreng**, ta' dog og meld dig ind i Røde Kors)*

²⁵ Fx ¿*Quieres un café?* (*Vil du ha' en kop kaffe?*).

²⁶ Der er kun fundet et enkelt eksempel med Tilbud hvor A=M, men jeg formoder at denne sproghandlingstype kan fremsættes inden for alle rollekonstellationer.

6.7. Markering af asymmetrisk rollekonstellation

Vokativer kan benyttes med henblik på markering af asymmetrisk rollekonstellation, hvor $A < M$. Denne form for vokativ findes inden for **repræsentativer** (information) og **direktiver** (anmodning om verbal handling²⁷). Karakteristisk for disse sproghandlingstyper er deres neutrale indhold, hvorfor de udgør en minimal eller slet ingen trussel mod modtagers **inter-** og **intrapersonelle** selvbillede. Vokativer i informationer og anmodning om verbal handling synes derfor at være udtryk for en lidt stivnet tiltaleform, hvorved afsender blot markerer modtagers højere sociale status og position.

Information

(Bi.103.08)

Situation

A (datter) bliver af sin far spurgt, om hun gerne vil være skuespiller.

A: *Sí, papá.*
(*Ja, far.*)

Information

(Bi.107.02)

A (søn) bliver af sin mor spurgt, om han er kommet til skade.

A: *No, mamá.*
(*Nej, mor.*)

Anmodning om verbal handling

(Bi.118.11)

A (tjenestepige) hører fru i huset kalde på sig.

A: *¿Llamaba, señora?*
(*Kaldte De, frue?*)

6.8. Positiv holdning over for modtager i dialogens indlednings- og afslutningsfase

Vokativer i sproghandlinger i dialogens indlednings- og afslutningsfase som fx hilsener, afsked etc. udtrykker afsenders positive holdning over for modtager i form af venlighed, imødekommenhed m.m. Nævnte brug af vokativer ses inden for alle typer rollekonstellationer, hvilket kan

---

²⁷ Denne form for direktiv omfatter udelukkende spørgsmål, der antages at være den mindst selvbilledetruende af samtlige direktiver.

forklares med, at disse sproghandlinger er neutrale og derfor kan anvendes uden samme hensyntagen til status og position som eksempelvis de selv billedetruende sproghandlinger.

(Cría.62.05)

Buenos días, tía.

(God morgen, tante.)

(Cría.39.05)

(-) Buenas noches, Ana.

((-) God nat, Ana.)

7. Afsluttende bemærkninger

I denne artikel har jeg redegjort for vokativernes (mangfoldige) pragmatiske funktioner. Som det er fremgået, kan vokativerne have illokutionær funktion (fx anmodning og bebrejdelse) eller bidrage til en op- eller nedtoning ved sproghandlinger, der inhærent truer eller støtter selvbilledet (fx bebrejdelse og anerkendelse). Vokativer kan også benyttes som forskellige markører, herunder troværdighedsmarkør i information og personlig holdning samt overtalelsesmarkør i forslag (M) og tilbud. Desuden kan afsender vha. vokativ markere en asymmetrisk rollekonstellation ved neutrale informationer eller anmodninger om verbal handling samt udtrykke en positiv holdning over for modtager i dialogen i indlednings- og afslutningsfasen.

Selvom min analyse af vokativer ikke er kontrastiv, er det min klare opfattelse, at vokativer bruges i langt højere grad i den uformelle samtale imellem spansk-talende samtalepartnere end imellem danske. Dette kan forklares ud fra begrebet **konversationel nærhed**, der bl.a. vedrører afstanden imellem samtalepartnernes **personlige rum** (personlig territorium) i interaktionsrummet (Grindsted 1992:36). Ved en markant personfokusering (eksplícit henvisning) etablerer afsender en tæt forbindelse imellem samtalepartnernes personlige rum, mens han gennem en lav grad af personfokusering (implícit henvisning) skaber en større distance. Ifølge Grindsted viser en undersøgelse af forhandlingsprog væsentlige forskelle blandt spansk-talende og skandinaviske erhvervsfolk. Hos de spansk-talende dialogpartnere registreres en høj grad af konversationel nærhed samt en høj tolerance for andres indtrængen i det personlige rum, mens der hos skandinaverne registreres distance til det personlige rum og en lav tolerance for andres indtrængen i samme. Undersøgelsens

resultater harmonerer med de iagttagelser, jeg har gjort i mit datakorpus, hvor den hyppige brug af vokativer er udtryk for en markant personfokusering og dermed en høj grad af konversationel nærhed.

Referencer

- Ambjørn, Lone (1991). Indirekthed som sproghandlingsintern modifikation. *Pluridicta* 23. Odense: Odense Universitet.
- Ambjørn, Lone (1992). Pragmalingvistisk analyse af interne og eksterne sproghandlingsmodifikatorer i spanske dialoger. *Pluridicta* 23. Odense: Odense Universitet
- Arndt, Horst/Janney, Richard W. (1987). *Intergrammar. Toward an integrative model of Verbal, Prosodic and Kinesic Choices in Speech*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Edmonson, Willis/House, Juliane (1981). *Let's talk and talk about it*. München: Urban & Schwarzenberg.
- Goffman, Erving (1967). *Interaction ritual. Essays on face-to-face behaviour*. New York: Anchor Books.
- Grindsted, Anette (1992). Kommunikative adfærds kategorier i spanske og skandinaviske forhandlinger. In *Odense Working Papers in Language and Communication*, p. 28-70. Odense: Odense Universitet.
- Hancher, Michael (1979). The classification of cooperative illocutionary acts. In *Language in Society* 8-1, 1-14.
- Haverkate, Henk (1984). *Speech Acts, Speakers and Hearers*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Leech, Geoffrey/Svartvik, Jan (1994). *A Communicative Grammar of English*. London og New York: Longman.
- Panhuis, Dirk (1985). Traditional, structuralist and textlinguistic approaches to the (Latin) vocative. In *Studies in Language* 9-1, 1-19. Amsterdam: John Benjamins B.V.
- Searle, John (1976). A classification of illocutionary acts. In *Language in Society*, 5, 1-23.

Anvendte brugstekster

- Carlos Saura: Cría Cuervos (1975) (**Cría**).
- Fernando Fernán Gómez: Las bicicletas son para el verano (1977) (**Bi**).
- Sebastián Junyent: Gracias, abuela (1990) (**Gra**).

SPRACHGERMANISTIK IN SKANDINAVIEN III

**Akten des IV. Nordischen Germanistentreffens
auf Schloß Sandbjerg
5. bis 8. Juni 1996**

**Herausgegeben von Harald Pors,
Lisbeth Falster Jakobsen und
Flemming Talbo Stubkjær**

Pris: 215 DKK

Kan bestilles på Handelshøjskolen i Århus
(e-mail: em@asb.dk)